

Dit beeld van Sint Jozef siert de gevel van het Sint Jozef ziekenhuis.
[foto: Archeologie Deventer, Gemeente Deventer]

▶ U loopt nu terug richting Engestraat tot aan de Stromarkt, u gaat rechtsaf de Nieuwstraat in. U ziet aan uw linkerkant het Gildehotel ofwel het voormalige Sint Jozef ziekenhuis.

6 Nieuwstraat 41, Sint Jozef ziekenhuis

Kort na 1751 werden aan de Nieuwstraat een katholiek kerkje, een pastorie, kapelanie, kostershuis, schooltje en een woning voor de schoolmeester ingericht. Deze functies verhuisden rond 1855 definitief naar de omgeving van de Broederkerk. Deze locatie werd ingericht als klooster voor de Dochters van Liefde die zich er bezig gingen houden met katholiek onderwijs. Hun patroonheilige was Vincentius van Paulo.

In 1870 werd besloten tot de bouw van een ziekenhuis en kort daarna werd het eerste deel van het Sint Jozefgesticht opgeleverd. Naast een ziekenhuis was het ook een bejaardenhuis en waren er een bewaar- en naaischool. In 1880 werd de vleugel langs de Bruynssteeg gebouwd. In 1897 kwam de vleugel langs de Nieuwstraat gereed. In 1925 volgde nog nieuwbouw van het zusterklooster aan de Nieuwstraat. In 1957 verhuisde het Sint Jozef ziekenhuis naar de Oldenielstraat.

▶ Vlak naast Nieuwstraat 41 slaat u de Tibbensteeg in. U steekt de Papestraat over en arriveert op het Klooster. In deze straat treft u naast heiligen ook de prachtige Kloostertuin.

7 Klooster, Heiligenbeeld

Aan weerszijden van het Klooster staan de gebouwen van het Buyskenshuis. Het werd aan het begin van de 15de eeuw gesticht door Reyner Buyskens, die in zijn tuin enkele armenwoningen inrichtte die later werden omgevormd tot zusterhuis. Na de reformatie werden er geen nieuwe zusters meer opgenomen en in 1619 woonde er nog slechts één zuster. Al gauw kreeg het gebouw andere functies. Zo was er vanaf 1624 een majolicabakker gevestigd. Bij de restauratie in 1976 werd een beschilderd beeld van Maria met kind gevonden.

▶ U loopt het Klooster uit en gaat linksaf de Noordenbergstraat in. U steekt vervolgens de Nieuwe Markt over en komt bij het Grote Kerkhof. Aan uw linkerkant is de ingang van de Grote of Lebuïnuskerk. De Grote of Lebuïnuskerk is van maandag t/m zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur geopend.

8 Lebuïnuskerk, Lebuïnus

Kort na 768 kwamen Lebuïnus en Marcellinus vanuit de Utrechtse missie naar Deventer. Ze richtten er een eenvoudige kerk op die kort daarna door de Saksen in brand werd gestoken. Later keerde Lebuïnus terug en herbouwde de kerk. Lebuïnus stierf en werd in de kerk begraven. Na zijn dood ging de kerk

Binnenrein Sint Jozef ziekenhuis.

[Foto: Stadsarchief Deventer, J.H. Rutgers, nr. 1194_16474]

opnieuw in vlammen op. De Utrechtse missie stuurde Ludger om de kerk te herbouwen op het graf van Lebuïnus. Ludger kon de plek niet vinden maar begon toch met de bouw. Lebuïnus verscheen in een droom en wees de juiste plek aan. In de kerk is een schildering van Lebuïnus terug te vinden achter het orgel.

9 Lebuïnuskerk, Altaar Vicaris

In de zuidmuur ten oosten van de Magistraatskapel is een grafsteen van gele zandsteen ingemetseld. De grafsteen is gewijd aan vicaris Johan Levini, vicaris van het Driekoningenaltaar. De grafsteen is ernstig beschadigd, waarschijnlijk tijdens de reformatie. Links van het midden zien we Maria met kind. Rechts knielt de vicaris. Hij wordt vergezeld door Sebastiaan die is vastgebonden aan een zuil en met pijlen is doorboord. Aan de linkerhand zien we de drie koningen.

DE HEILIGE SEBASTIAAN

Sebastianus was officier in de keizerlijke lijfwacht van de Romeinse keizer Diocletianus. Na zijn bekering tot christen gebruikte hij zijn positie om vervolgte christenen te helpen. Daarop werd hij door de keizer ter dood veroordeeld. Hij werd aan een zuil of boom gebonden, met pijlen doorboord en voor dood achtergelaten. Hij werd verzorgd en meldde zich na zijn herstel weer bij het paleis. De keizer liet hem doodknuppelen en zijn lichaam in de Cloaca Maxima, het grote riool van Rome, gooien. Zijn lichaam werd echter geborgen door andere christenen en bijgezet in de catacomben.

▶ Na uw bezoek aan de kerk loopt u weer het Grote Kerkhof op. Aan de gevel van de kerk zijn in diverse nissen vijftien nieuwe beelden bevestigd.

10 Lebuïnuskerk gevel, Begraven Heiligen Nieuwe Iconen

Het thema van Open Monumentendag 2016 is Iconen en Symbolen. Heiligen, hun betekenis en bijpassende symbolen zijn het uitgangspunt voor een gecombineerd project van Archeologie Deventer en het Kunstenlab in samenwerking met de Lebuïnuskerk en het Deventer Verhaal. De gevels van de kerk boden ooit plaats aan honderden beelden. Als gevolg van de reformatie zijn de nissen leeg gebleven of leeggemaakt. Vijf kunstenaars hebben een nieuwe invulling aan deze nissen gegeven. Inspiratie vormden daarbij vondsten van heiligenbeelden uit de bodem van Deventer: Begraven heiligen.

De heilige Sebastiaan werd met pijlen doorboord.

[Het martelaarschap van de heilige Sebastiaan, door Hans Holbein de Oude. Wikipedia Commons, Alte Pinakothek, München, Duitsland]

HEILIGEN IN DEVENTER

STADSWANDELING OPEN MONUMENTENDAG DEVENTER 2016

Colofon

Mede mogelijk gemaakt door:
Gemeente Deventer, Provincie Overijssel, Kleintje Cultuur, Fonds Deventer Geschiedenis in beeld.

Voor meer informatie over de vondsten, heiligenlevens en de kunstwerken zie ook:
www.heiligen.deventer.nl

HEILIGEN IN DEVENTER

STADSWANDELING OPEN MONUMENTENDAG DEVENTER 2016

Deze wandeling is ontwikkeld naar aanleiding van het thema Iconen en Symbolen van Open Monumentendag Deventer 2016. Aan de hand van schilderijen, opgravingen, (historische en moderne) beelden en plaquettes van heiligen loopt u een prachtige wandeling door de historische binnenstad van Deventer. U start bij de Waag en u eindigt bij de Grote of Lebuïnuskerk waar heiligen uit verleden en heden op moderne wijze samenkomen aan de gevel van de kerk.

▶ Startpunt de Waag:

In de Waag ziet u een vitrinekast met daarin enkele heiligenbeeldjes opgesteld. Deze beeldjes zijn bij verschillende archeologische opgravingen gevonden.

1 De Waag, Brink, Mariabeeld

In een beerput bij het huis Brink 47 is een deel van een ongeveer 25 cm hoge Mariafiguur van pijpaarde gevonden. Het bovenste deel van de staande Maria ontbreekt. We zien nog net haar rechterhand en een voetje van het kind Jezus. Het beeldje vertoont heel veel overeenkomsten met een gietmal die werd aangetroffen in de IJssel bij Deventer. Deze mal is ook incompleet maar toont juist de bovenzijde van het beeld met Jezus en Maria.

Pijpaarden Mariabeeld uit de beerput van Brink 47. [Waag Mariabeeld: Panoptes Heritage]

▶ U verlaat de Waag en komt op de Brink. U steekt de Brink schuin rechts over en gaat rechts de Bergstraat in. Dit middeleeuwse straatje in het bekende Bergkwartier loopt naar de St. Nicolaas- of Bergkerk. Stopt u even bij Bergstraat 37/39.

2 Bergstraat 37/39, Plaquette Heilige St. Nicolaas

Het Bergkwartier is misschien wel het mooiste stukje Deventer. De middeleeuwse wijk is gebouwd tijdens de hoogtijdagen van de Hanze. Dit handelsverbond in Noordwest-Europa maakte van Deventer een belangrijke en welvarende stad. Vanuit Deventer werd veel handel gedreven met het Noorse stadje Bergen. De Bergenvaarders hadden de Heilige Sint Nicolaas als heilige. De plaquette aan de muur werd in 1969 onthuld door prins Claus ter ere van de restauratie van deze wijk.

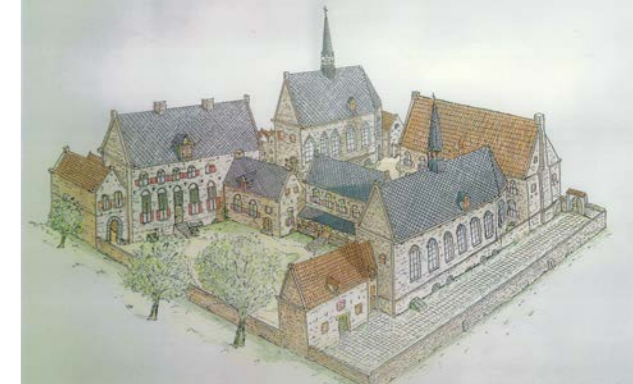
▶ U loopt door richting de St. Nicolaas of Bergkerk. De kerk is geopend van dinsdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur.

3 Bergkerkplein, St. Nicolaas- of Bergkerk

De Bergkerk werd gesticht door monniken van het klooster Varlar in West-Munsterland en werd in 1206 gewijd. Het hoofdaltaar was gewijd aan Sint Nicolaas, maar ook Sint Maarten en verschillende andere heiligen hadden er een eigen altaar. Bij de reformatie gingen de altaren verloren maar de muurschilderingen in de kerk verdwenen onder een laag pleister. In 1915 werden in twee dichtgemetselde nissen muurschilderingen aangetroffen die waarschijnlijk kort na 1200 dateren en Sint Nicolaas en Sint Martinus afbeelden.

De heilige Franciscus [Schilderij door Vittorio Crivelli, na 1490: 'Saint Francis' Wikimedia Foundation, El Paso Museum of Art, VS]

Reconstructietekening van de huizen van de moderne devotie op het Lamme van Dieseplein. [Tekening A.H.J. Meijer.]

▶ U verlaat de St. Nicolaas- of Bergkerk en houdt (met de kerk achter u) rechts aan. Vanaf het Bergkerkplein loopt u door, de sfeervolle Walstraat in. U loopt met de bocht mee naar links. Bij Walstraat 53 gaat u linksaf de Golstraat in richting de Brink. U steekt de Brink schuinrechts over en gaat rechtsaf de Grote Overstraat in. Deze loopt u uit. U steekt de Lange Bisschopstraat over en vervolgt de route via de Pontsteeg naar het Lamme van Dieseplein.

4 Lamme van Dieseplein, Ceciliakapel

In 1388 stelde Lambertha van Diese haar huis beschikbaar voor het stichten van een leefgemeenschap in de geest van de Moderne Devotie, de religieuze vernieuwingsbeweging naar het gedachtegoed van Geert Grootte. Kort daarna werden ook enkele naast elkaar gelegen panden aan de Pontsteeg gekocht, waarna in de 15de eeuw een groot hoofdgebouw langs de steeg verrees. In 1501 werd een kapel gewijd aan Sint Cecilia gebouwd. De restanten van deze kapel zijn nog steeds te herkennen.

▶ U loopt vanaf het Lamme van Dieseplein rechtdoor verder de Pontsteeg in en slaat rechtsaf tot u bij de Broederenkerk bent. De Broederenkerk is op vrijdag en zaterdag geopend van 11.00 tot 16.00 uur. De Bidkapel en het Stiltecentrum zijn het gehele jaar geopend.

5 Broederenstraat, Broederenkerk

Rond 1300 vestigden de Franciscanen zich in deze, dan nog grotendeels lege, noordoosthoek van de stad. Zij richtten zich vooral op het geven van pastorale zorg en waren voor hun onderhoud afhankelijk van giften. Ze kozen daarmee nadrukkelijk voor een stedelijke locatie, maar wel één waar ruimte was voor de bouw van een grote kerk. De kerk kende twaalf altaren. De belangrijkste waren gewijd aan Sint Franciscus en Onze Lieve Vrouwe.

DE HEILIGE FRANCISCUS

Franciscus werd in 1181 geboren als de zoon van een rijke lakenkoopman in Assisi. Franciscus was waarschijnlijk niet zijn echte voornaam, maar een bijnaam die verwees naar zijn Franse moeder. Hij had een jeugd in weelde en droomde er van ridder te worden in Frankrijk. Een ontmoeting met een leprolijder en een boodschap van een kruisbeeld in de kerk van San Damiano, brachten hem ertoe zijn leven in dienst van God te stellen en te kiezen voor een leven in armoede. Vanaf 1208 leefde hij van aalmoezen en begon gekleed in een juten zak te prediken. Hij kreeg al gauw volgelingen en de orderegels werd goedgekeurd door paus Innocentius III. Daarna verspreidde de orde van de Franciscanen zich snel over Europa. Ook in Deventer kregen zij, met de stichting van het Broederenklooster, voet aan de grond.